

Den nasjonale forskningsetiske
komité for naturvitenskap og
teknologi (NENT)

Vår ref.	Deres ref.	Dato
15/02038	2015/144	16.09.15

Vi viser til henvendelse fra Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT) angående Høringsrunde «Forskningsetiske retningslinjer for forskning innenfor naturvitenskap, teknologi, landbruks- og fiskeriforskning». Vi takker for henvendelsen, og benytter anledningen til å svare på høringen.

Følgende innspill til høringene har fremkommet ved NMBU etter møte i NMBUs Forskningsutvalg:

1. Retningslinjene inneholder for mye «politikk» og bør i større grad konsentrere seg om etikken i forskningsprosessen.
2. Beskyttelse av dyr i forskning. I revidert versjon har man tatt vekk punkt nr. 16 om: «Når det kan settes spørsmålstegn ved forskerens dyreforskning ut fra etiske hensyn, skal forskeren søke en uavhengig etisk komité om en vurdering». Det bør i retningslinjene henvises til at det finnes et eget regelverk for forsøk med dyr i «Forskrift om bruk av dyr i forsøk, FOR-2015-06-18-761».
3. Retningslinjene bør inkludere et punkt om institusjonens ansvar i forhold til å sikre god informasjon om forskningsetiske retningslinjer i forskerutdanningen og blant alle vitenskapelig ansatte.
4. NMBU ønsker ikke å innføre avlegging av en «Ed» i forhold til å sikre at vitenskapelig ansatte er innforstått med de forskningsetiske retningslinjene. I stedet revideres Ph.d.-avtalen på en slik måte at man sikrer at kandidaten har satt seg inn i de generelle forskningsetiske retningslinjene.

Følgende innspill til høringene har fremkommet ved NMBU etter møte i NMBUs Etikkutvalg. Der Etikkutvalgets oppfatning er sammenfallende med oppfatningen til NMBUs Forskningsutvalg blir dette nevnt spesifikt:

Etikkutvalget ved NMBU er i stor grad tilfreds med den foreslåtte revisjon av de etiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi. Til dels representerer revisjonen en forbedring. Vi anser for eksempel tilføyelsen av punktet om at forskeren ikke skal misbruke sin tittel for å gi sine meninger større tyngde som svært viktig.

Etikkutvalget mener at retningslinjene har et forbedringspotensial rent språklig, og anbefaler en ekstra språksjekk. I det følgende vil vi påpeke noen språklige uklarheter, uheldige formuleringer osv. I noen tilfeller foreslår Etikkutvalget til alternative formuleringer og/ eller innholdsmessige endringer/tillegg. Vi knytter både språklige og innholdsmessige kommentarer fortløpende til de enkelte punkter.

Om forskningsetikken s. 7: Andre halvdel av det andre avsnittet, fra og med setningen som begynner med «Forskningsetikken dreier seg om (...)», bør rettes opp språklig.

Om forskningens ansvar for egen rolle s. 8, punkt 1: Det foreslås å kutte ut siste setning, og endre den nest siste setning til følgende: «Forskningen må respektere de rettigheter som er nedfelt i anerkjente internasjonale konvensjoner om sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettigheter.» Vi mener at innholdet i den siste setningen er ivaretatt i denne setningen og at den siste setningen derfor kan fjernes.

Om forskning og bærekraftig utvikling, s. 8, pkt. 2: Den første setningen bør begynne med «Forskere og undervisningsinstitusjoner har et kollektivt ansvar (...)». «Dette innebærer at» er overflødig.

Om forskning og bærekraftig utvikling, s. 8, pkt. 3: Første setning bør endres, for eksempel til følgende: «Forskere og forskningsinstitusjoner bør bestrebe seg på at resultater fra forskningen dels nasjonalt og internasjonalt, og spesielt med utviklingsland.» Vi tenker at det problematisk å snakke om deling av *anvendelser* av forskningen, da mange/de fleste (?) anvendelser skjer lokalt, i og med deling av forskningsresultatene.

Forslag til ny tittel, pkt. 4, s. 9: «Forskeren har ansvar for å utøve sannferdig og etterrettelig forskning og (...)». Vi tenker at ordet «forsvarlig» ikke hører hjemme akkurat her, hvor det handler om redelighet osv. «Forsvarlig» dekker elementer som «ikke skadelig» for mennesker, dyr og miljø, og det handler det ikke om her.

Ordet «verken» og kommaet før i det tredje avsnittet under det nevnte pkt. s. 9 hører ikke grammatisk hjemme her. Slutten av setningen blir da «(...) forskningspraksis på egne eller andres vegne.»

Under «plagiat» samme side blir de to siste setningene tunge å lese, blant annet gjennom den gjentatte bruk av uttrykket «bygge på». For eksempel kan begge setninger kortes ned til én som sier noe om nødvendigheten av at forskeren så presist og uttømmende som mulig redegjør for sin gjeld til andre forskeres arbeid. I stedet, eller i tillegg, bør det kanskje nevnes noen eksempler på plagiat – som tar mange former.

Under god henvisningsskikk neste side (s. 10) bør det legges til en setning som sier noe om at forskere må kunne stå inne for sine kildehenvisninger. Poenget er blant annet at også kildehenvisninger kan plagieres, og med det resultat at også (mulig tvilsomme) tolkninger av disse overtas ukritisk fordi kilden ikke er lest, bare oppgitt (jf. artikkel i siste Forskerforum).

Om forskerens individuelle ansvar osv., s. 10, pkt. 5: Det bør presiseres hva det menes med «for å minimere risiko» i den andre linjen.

Om respekt for andre forskeres bidrag, s. 10, pkt. 6: Den fjerde setningen blir klarere ved at de fire kriteriene ikke er å betrakte som universelt gyldige kriterier, men som kriterier verdt å tenke over osv., dersom en bytter litt på setningsbygningen, og for eksempel sier: «I henhold til kriteriene utarbeidet av (...) oppfattes rettmessig forfatterskap som definert ved fire kriterier:»

Under «Usikkerhet, risiko og føre var-prinsippet på s. 12 (pkt. 9), må det presiseres hva «kunnskapen i sin kontekst» betyr for noe, i fjerde linje (som avslutning av setningen).

Setningen som begynner i fjerde siste linje på samme side (s. 12) bør klargjøres slik at intensjonen kommer bedre frem, spesielt i første del av setningen. Hva betyr: «Forskeren skal ikke bare fremstille kunnskapskrav kritisk og i kontekst (...)»?

Vi tenker at «åpenhet» uttrykker en verdi som i sin tur fungerer som grunnlag for en norm. En norm begynner for eksempel med: «Forskeren bør/skal (...)».

Under «Beskyttelse av forskningsdeltakere» på s. 13 (pkt. 10) heter det. «Åpenhet er en norm».

Om informert samtykke, s. 13, pkt. 11: Det savnes første noe om nødvendigheten av informere om reell usikkerhet om hva slags konsekvenser som kan komme på tale, slik det enkelte ganger er tilfelle. Og forsikring om at samtykket er basert på forståelse av denne type usikkerhet. Det savnes også noe om fremgangsmåten i de tilfeller der deltakeren ikke er kompetent (slik dette er ivaretatt i utkastet til retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora).

Om beskyttelse av dyr i forskning, s. 14, pkt. 12: To kommentarer:

For det første slutter vi oss til Forskningsutvalget ved NMBU, der de i sitt høringsvedtak viser til at man i revidert versjon har fjernet punkt nr. 16 (i den gamle versjonen) om: «Når det kan settes spørsmålstegn ved forskerens dyreforskning ut fra etiske hensyn, skal forskeren søke en uavhengig komité om

en vurdering.» Forskningsutvalgets vedtak er: «Det bør i retningslinjene henvises til at det finnes et eget regelverk for forsøk med dyr i «Forskrift om bruk av dyr i forsøk, FOR-2015-06.18-761»». Vi slutter oss til dette vedtaket.

For det andre er det rimelig i dag å fastslå at dyr er og ikke bare aksepteres som moralske objekter (i motsetning til mennesker, som også er moralske subjekter). Den andre setningen i det første avsnitt under punktet om beskyttelse av dyr bør derfor lyde: «Dyr er moralske objekter som skal vises respekt.»

Om varsling, s. 18, pkt. 20: Vi mener at tittelen bør endres i retning av følgende: «Når forskeren i sitt arbeid blir kjent med forhold som synes å være i strid med etiske prinsipper, eller synes å bryte med samfunnsansvaret, skal forskeren ha mulighet og, etter omstendighetene, plikt til å varsle om dette.»

Under pkt. b) bør siste delen av setningen strykes (delen som sier «dersom den er korrekt, henholdsvis ikke korrekt»).

Etiklutvalget mener tilslutt:

- I overensstemmelse med vedtak 3 i NMBUs forskningsutvalgs høringsuttalelse, mener Etiklutvalget at retningslinjene bør inneholde et eget punkt om (sitat fra det nevnte vedtak:) «institusjonens ansvar i forhold til det å sikre god informasjon om forskningsetiske retningslinjer i forskerutdanningen og blant alle vitenskapelig ansatte». Men vi vil tilføye at institusjonens ansvar går utover informasjonsansvar, og bør omfatte ansvar for å legge forholdene til rette for bevisstgjøring på retningslinjene og forskningsetikk i alminnelighet gjennom egne kurs, diskusjoner osv.
- Det foreslås på s. 20 og avslutningsvis at «forskingsinstitusjoner vurderer hvorvidt det kan være rimelig å be hver enkelt å avgi en erklæring om god forskningsetisk praksis, muntlig eller skriftlig, for eksempel ved fullført forskerutdanning.» Så følger et forslag til en slik erklæring. Vår oppfatning er at eden slik den er formulert er diffus, og at vi mener at det er mer hensiktsmessig å forsøke andre måter å sikre seg at forskere setter seg inn i og respekterer retningslinjer. Dette er i overensstemmelse med Forskningsutvalget ved NMBU som ønsker å revidere ph.p.-avtalen (sitat) «slik at man sikrer at kandidaten har satt seg inn i de generelle forskningsetiske retningslinjene.» Etiklutvalget ved NMBU mener at hensikten bak en ed bedre ivaretas ved at institusjonen tar ansvar slik det er antydnet i forrige punkt.

Vennlig hilsen

Halvor Hektoen

Prorektor

Solveig Fossum-Ramnelang
for Ragnhild Solheim

Forskningsdirektør